

Pardayev Baxtiyor Mustofoyevich*Alfraganus university**“Sport faoliyati” kafedrası katta o’qituvchisi**Email: pardayevbaxtiyor981@gmail.com*

JISMONIY HARAKAT MOBAYNIDA IJODIY FAOLIYATNING TARKIBI, TUZILISHI, MEZONLARI VA NAMOYON BO‘LISH DARAJALARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada jismoniy harakat mobaynida ijodiy faoliyatning tarkibi, tuzilishi, mezonlari hamda namoyon bo‘lish darajalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Jismoniy tarbiya va sport jarayonida shaxsning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi, harakatlarni samarali rejalashtirishi va nostandart vaziyatlarda yechim topish qobiliyatlari yoritilgan. Shuningdek, ijodiy faoliyatni baholash mezonlari hamda uning rivojlanish darajalari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: jismoniy harakat, ijodiy faoliyat, jismoniy tarbiya, sport, ijodiy fikrlash, harakat faoliyati, mustaqil qaror qabul qilish, harakat ko‘nikmalari, ijodkorlik, baholash mezonlari, namoyon bo‘lish darajalari.

СОДЕРЖАНИЕ, СТРУКТУРА, КРИТЕРИИ И УРОВНИ ПРОЯВЛЕНИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ

Аннотация. В данной статье проведён научно-теоретический анализ содержания, структуры, критериев и уровней проявления творческой деятельности в процессе двигательной активности. Рассматриваются особенности развития творческого мышления, самостоятельного принятия решений, планирования двигательных действий и поиска нестандартных решений в системе физического воспитания и спорта. Также освещаются критерии оценки творческой деятельности и уровни её сформированности.

Ключевые слова: двигательная активность, творческая деятельность, физическое воспитание, спорт, творческое мышление, двигательная деятельность, самостоятельное принятие решений, двигательные навыки, креативность, критер movement, уровни проявления.

THE CONTENT, STRUCTURE, CRITERIA, AND LEVELS OF MANIFESTATION OF CREATIVE ACTIVITY IN THE PROCESS OF PHYSICAL ACTIVITY

Abstract. This article presents a theoretical analysis of the content, structure, criteria, and levels of creative activity manifested during physical movement. It

examines the development of creative thinking, independent decision-making, effective planning of motor actions, and the ability to solve non-standard problems within physical education and sports. The study also discusses the criteria used to evaluate creative activity and its levels of development.

Key words: physical movement, creative activity, physical education, sport, creative thinking, motor activity, independent decision-making, motor skills, creativity, evaluation criteria, levels of manifestation.

Kirish. Ijodkorlik - bu har bir insonga xos bo'lgan qandaydir yangi, individual, betakror narsani yaratishdir. M.Ya.Vilenskiy va S.N.Zaysevalar ijodkorlik inson faoliyatining oliy shakli, inson borlig'ining mohiyati ekanligini ta'kidlaydilar. Bugungi kunda har bir insonda ijodkorlik qobiliyatlarini ochib bera olish, shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Agar o'quvchilarning bir qismi ayrim fanlarni o'rganish, mustaqil va ijodiy faoliyat ko'rsatish uchun ajoyib qobiliyatlarga ega ekanligini hisobga olsak, maktab dasturlari o'quvchilarning barcha imkoniyatlarini hali qondira olmayotgani, ko'pincha ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi psixologik to'siq bo'lib qolayotganligi ayon bo'ladi.

O'qituvchi va o'quvchilar ijodkorligi o'zaro chambarchas bog'liq. O'qituvchining o'zi bolani o'z g'oyasiga jalb qiluvchi, uni o'ziga singdirish uchun yorqin, ijodiy, izlanuvchan, o'zi yaratgan narsadan ma'naviy qoniqish his qiladigan va shuning uchun hech qachon erishgan yutuqlaridan qanoatlanib to'xtab qolmaydigan shaxs bo'lishi kerak. Qisqacha aytganda o'qituvchi albatta shaxsiy namuna ko'rsata olishi kerak.

Tadqiqotning maqsadi.

Jismoniy harakat mobaynida ijodiy faoliyatning tarkibi, tuzilishi, mezonlari va namoyon bo'lish darajalarini ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan asoslash, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash va ijodiy faoliyatni samarali rivojlantirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar hamda metodik tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot

metodologiyasi. Tadqiqot metodologik asosini jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi, shaxsning ijodiy faoliyatini rivojlantirish nazariyasi, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv hamda tizimli va integrativ yondashuv tamoyillari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar va ilg'or pedagogik tajribalar tahlil qilindi. Tadqiqot maqsadiga erishish uchun nazariy va empirik tadqiqot metodlaridan kompleks foydalanildi.

Nazariy metodlar sifatida ilmiy-pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlarni tahlil qilish, sintez, taqqoslash, umumlashtirish va tizimlashtirish usullaridan foydalanildi. Empirik metodlar sifatida pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma,

ekspert baholash, pedagogik tajriba hamda ijodiy faoliyatning namoyon bo'lish darajalarini aniqlashga qaratilgan diagnostik metodlardan foydalanildi. Olingan natijalarning ishonchligini ta'minlash maqsadida statistik tahlil usullari qo'llanilib, tadqiqot natijalari miqdoriy va sifat jihatdan tahlil qilindi.

Ushbu metodologik yondashuv jismoniy harakat mobaynida ijodiy faoliyatning tarkibi, tuzilishi, mezonlari va namoyon bo'lish darajalarini har tomonlama o'rganish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash hamda ilmiy asoslangan xulosalar ishlab chiqish imkonini berdi.

Adabiyotlar

sharhi.

O'qituvchining amaliy faoliyati ta'lim va tarbiya jarayonini san'at darajasiga ko'tarishdan iboratdir. Pedagogik kasbning ijodiy xarakteri, birinchidan, uning mahsuloti - o'quvchi shaxsining shakllanganligi, uning asosiy boyligi hisoblanga - individual o'ziga xosligi, betakrorligi bilan yuqori ijtimoiy ahamiyati belgilanadi. Ikkinchidan, o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro ta'siriga asoslangan pedagogik faoliyat jarayonining o'zi standart hamda shablonlarga ega emas, ya'ni o'qituvchining ijodiy vazifalari ko'lami, o'quv-tarbiya jarayonining mazmuni, shakllari va usullariga prinsipial yangilik kiritishdan tortib, faoliyat, o'quvchilar bilan muloqotning aniq vaziyatlarida yuzaga keladigan turli xil xususiy masalalarni hal qilishgacha turlicha yondashuvlarga ega bo'lishi mumkin.

O'qituvchining mahorati o'quvchilarning mustaqil ishlarini qanday usulda tashkil etishida, ularni o'quv-bilish vazifalarini hal etishga jalb etishida, maktab hayotining u yoki bu vaziyatlarida o'quvchilar bilan qanday qilib aloqalar va muloqotning kerakli ohangini topishda namoyon bo'ladi. Xullas, ijodkorlik - bu pedagogik mehnatning qandaydir alohida tomoni emas, balki uning eng muhim va zarur tavsifidir.

Ijodkorlik tushunchasi o'zaro bog'liq ikki jihatni o'z ichiga oladi. Birinchidan, ijodkorlik shaxsning nafaqat shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan, balki ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan moddiy va ma'naviy qadriyatlarni yaratish borasidagi faoliyatidir. Gap natija haqida, shaxs yoki odamlar jamoasi tomonidan yaratilgan mahsulot haqida bormoqda, shu bilan birga bu natija yangi, original, ijtimoiy ahamiyatga ega. Ikkinchidan, ijod deganda natijaga erishish jarayonining o'zi tushuniladi, bunda shaxs o'zining potensial kuch va qobiliyatlarini ro'yobga chiqaradi va tasdiqlaydi. C.V. Stijjevski o'qituvchi o'quvchi uchun tanlagan topshiriqlar yetarli darajada tanlangan usullar bilan amalga oshirilishini ta'kidlaydi.[1]

Jismoniy tarbiyada qo'llaniladigan metodlar - bu o'quvchilarni topshiriqlar vaziyatiga olib kelish usullari bo'lib, bunda o'quvchilar o'qituvchi rahbarligida o'z organizmini takomillashtirib, rivojlantiradi, jismoniy tarbiya sohasidagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallaydi hamda unga

ijobiy munosabatni shakllantiradi. O'quv-tarbiya jarayonida taqdim etiladigan topshiriqlarni uch guruhga bo'lish mumkin:

1) aniq belgilangan topshiriqlar, ular texnika va sport taktikasini o'rgatish, holatni tuzatish kabi to'liq tashqi boshqaruvni talab qiladi;

2) qisman aniqlikdagi topshiriqlar, o'quvchilar o'z kuchlari bilan mustaqil ravishda bajarishlari mumkin;

3) o'quvchilarning to'liq ijodkorligini talab qiladigan topshiriqlar. Jismoniy tarbiyada qo'llaniladigan eng xarakterli metodlar quyidagilardir:

a) reproduktiv yoki imitatsion;

b) proaktiv, ularga quyidagilar kiradi:

harakatda bo'lgan mexanizmlarga taqlid qilish bilan tavsiflanuvchi imitatsiyasion o'yinli metodlar;

klassik o'yinlar, bunda o'quvchilarga syujetlar yoki qoidalar yordamida topshiriqli vazifalar beriladi.

dasturiy takomillashtirish usuli, maqsadli harakatlar, vaziyatlardan chiqish, taktikalar ishlab chiqishga asoslangan metodlar.

v) kreativ metodlar:

harakatli ijodiy ifodalar metodi. Ushbu metod yordamida o'qituvchi o'quvchilarga o'zlari bildirgan fikr, g'oya yoki obrazni harakatlar orqali ifodalashni talab qiladigan vaziyatlarni qo'yadi;

-muammoli vaziyat metodi, bunda o'quvchilar uchun ilgari duch kelmagan vaziyatlari tashkil etiladi va

undan chiqishning optimal yo'llarini ishlab chiqish talab etiladi.

Ijodkorlik intellektual va estetik boyliklar vositasiga aylangan joyda, o'qituvchi o'quvchi bilan birgalikda ilgari ochilgan bilimlarni qayta kashf etganida (subyektiv kashfiyot), bilish jarayonin o'z boshidan kechirganda (bilimlar sintezi), yangi g'oyalarning tug'ilishi, g'oyaning rivojlanishi, uni hayotga tatbiq etishdan boshlanadi.

Ijodiy jarayonning mohiyatini belgilab, V.I.Zagvyazinskiy o'z asarlarida ijod insonning ichki kuchlarini, qobiliyatlarini uyg'otish orqali yaratuvchanlikka yo'naltirishga qaratilganligini ta'kidlaydi. Ijodiy jarayonda oldindan ko'ra bilish, farazlarni ilgari surish va tekshirish, taxmin qilish, intuitiv tarzda kelajakni oldindan ko'ra bilish, hissiy kutilmalar muhim rol o'ynaydi. [2]

Ijodiy jarayonda sezgi va tasavvur alohida o'rin tutadi. Ingliz olimi G.Walles ijod jarayonlarining to'rt bosqichini ajratib ko'rsatgan: tayyorgarlik, yetilish, oydinlashish va sinovdan o'tkazish. Asosiy, o'ziga xos ijodiy nuqta oydinlashish - izlanayotgan natijani intuitiv idrok etish hisoblangan. [3]

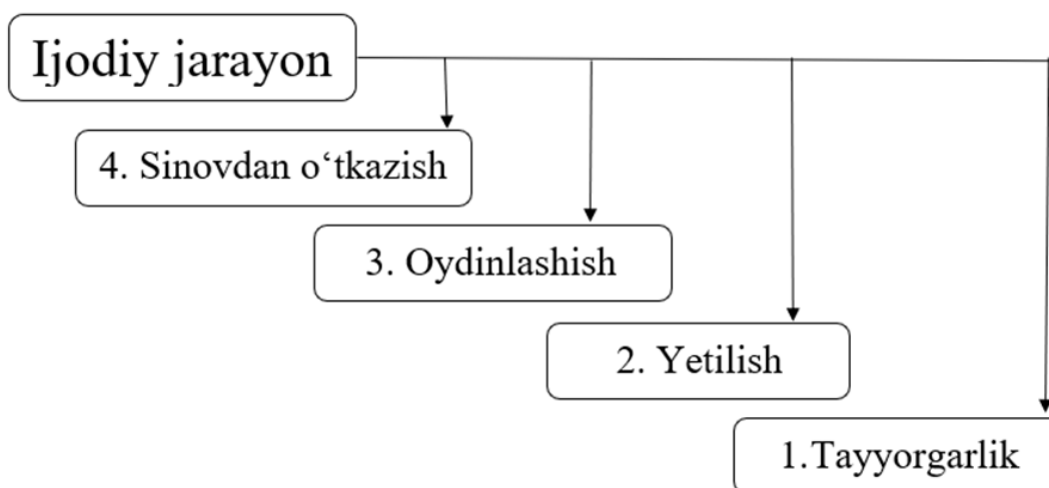
Intuitsiyani, odatda, haqiqatni to'g'ridan to'g'ri anglash, uni hech qanday mulohaza va isbotlarsiz anglash deb ta'riflashadi. Intuitsiya uchun unga olib boradigan yo'lni kutilmaganligi, mumkin bo'lmaganligi, bevosita ravshanligi va ongsizligi xosdir. U his-tuyg'ular va tafakkurni chetlab o'tmaydi hamda bilishning

alohida usullarini tashkil etmaydi. Uning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, tafakkur jarayonining ayrim bo'g'inlari ozmi-ko'pmi ongsiz ravishda amalga oshadi va faqat fikrning yakuni, to'satdan ochilgan haqiqatgina muhrlanadi.

Intuitsiyani qadimdan mantiqqa qarama-qarshi qo'yish an'analari

mavjud. A.Puankare haqiqatga yaqinroq yondashib mantiq va intuitsiyaning har biri o'zining zarur rolini o'ynaydi, deb yozgan edi. Ikkala fikrni ham inkor etib bo'lmaydi. Ishonchli natija bera oladigan mantiq isbotlash quroli bo'lsa, intuitsiya ixtirochilik quroli hisoblanadi. [4]

Tadqiqot tahlili va natijalar.

Ijodiy jarayonlarning to'rt bosqichi (Uolles bo'yicha).

Mantiq va intuitsiya bir-birini inkor etmaydi hamda o'rnini bosolmaydi. Real bilish jarayonida ular, odatda, bir-birini qo'llab-quvvatlab va to'ldirib, bir-biri bilan chambarchas bog'langan bo'ladi. Ularning har biri o'z o'rnida va o'z vaqtida zarur hisoblanadi. Intuitsiya qiziqarli yangi g'oyalarga olib keladi, lekin u ko'pincha xatolarga ham olib kelishi, chalg'itishi mumkin. Intuitiv taxminlar subyektiv va beqaror bo'lib, ular mantiqiy asoslanishga muhtojdir.

O'quvchining ijodiy faoliyati uchun mustahkam poydevor yaratish uchun, uning hayotiy tajribasini imkon qadar kengaytirish kerak. U qanchalik ko'p bilsa va o'zlashtirsa, o'z tajribasida

voqelik elementlarining soni qancha ko'p bo'lsa, uning tasavvur faoliyati boshqa o'xshash sharoitlarda shunchalik muhim va samarali bo'ladi.

Tasavvur - psixik jarayon bo'lib, u quyidagilarda ifodalanadi:

- 1) subyektning buyum faoliyati vositalari obrazini va pirovard natijasini qurishda;
- 2) muammoli vaziyat noaniq bo'lganda faoliyat dasturini yaratishda;
- 3) dasturlashtirilmaydigan, balki faoliyat o'rnini bosadigan obrazlarni ishlab chiqarishda;
- 4) obyekt tavsifiga mos keladigan obrazlarni yaratishda.

Tasavvurning eng muhim ahamiyati shundaki, u mehnat

natijasini uning boshlanishidan oldin tasavvur qilishga imkon beradi va shu bilan odamni faoliyat jarayonida yo'naltiradi.

Tasavvur ijodiy faoliyatning zaruriy tomoni hisoblanadi. Tasavvurning qimmati shundaki, u masalani bajarish uchun zarur bo'lgan bilimlarning yetarli darajada to'liq bo'lmaganida qaror qabul qilish imkonini beradi. Ko'pincha tasavvur o'ziga xos ichki faoliyat shaklini oladi, u istalgan kelajak obrazini yaratishdan, ya'ni orzu qilishdan iborat bo'ladi.

Ijodiy faoliyat jarayonida aqliy va jismoniy mehnatning o'zaro aloqasi kuzatiladi. Shunday qilib, o'quvchilarning jismoniy faoliyatini tahlil qilar ekanmiz, ularning aqliy faoliyatini e'tiborga olmasligimiz mumkin emas va aksincha. Shuning uchun o'quvchilarning ijodiy faoliyatini tadqiq etishda jismoniy va aqliy jihatdan murakkab korrelyatsiyasi tomonlaridan kelib chiqish muhimdir.

Muhokama. Ijodiy faoliyat tuzilmasini tavsiflashda bir nechta komponentlar va ularning o'zaro bog'liqligini (harakatning maqsadi, harakat usullari, harakat shartlari) ajratib ko'rsatish mumkin. Shuni ham ta'kidlash kerakki, ijodiy vazifalarni hal qilishda maqsadlar o'zgaradi. Va bu masalani hal qiluvchi subyektning "erkin" fikr harakati bilan emas, balki ma'lum muqobil variant shartlarga bo'ysunishi bilan bog'liq. Maqsadlarni o'zgartirish birlamchi asosiy maqsadni unutishga olib kelmaydi, balki uni doimiy ravishda markazlashtiradi.

Ijodiy faoliyat tuzilmasiga yana ikkita tarkibiy qismni ham kiritish mumkin - faoliyat predmeti (obyekti) va faoliyat quroli (bilim). Psixologlar faoliyatning yo'naltiruvchi, ijro etuvchi, nazorat qiluvchi funksional qismlarini aniqladilar. Funksional qismning ma'nosini faoliyatning tarkibiy qismlari bilan bog'lansa, yaxshiroq tushunish mumkin.

Operatsiyalar va ular bajaradigan funksiyalarga ko'ra harakat tarkibiga kiruvchi boshqa tuzilmaviy birliklarni uch guruhga ajratish mumkin ya'ni: yo'naltiruvchi, ijro etuvchi va nazorat qiluvchi. Harakatning mo'ljalga olish qismi insonning berilgan harakatni muvaffaqiyatli bajarish uchun zarur bo'lgan obyektiv shart-sharoitlar majmuini aks ettirishi bilan bog'liq. Ijro etuvchi qism esa harakat obyektida berilgan o'zgartirishlarni (ideal yoki moddiy) ta'minlaydi. Harakatning nazorat qismi harakatning borishini kuzatishga: olingan natijalarni berilgan namunalar bilan taqqoslashga qaratilgan. Xususan, yo'naltiruvchi qism ijro etuvchi qism samarasini belgilashi aniqlangan. Harakatning kontrol qismi yordamida harakatning ham taxminiy, ham ijro etuvchi qismlarida zarur tuzatishlar kiritiladi.

Ijodiy faoliyat tuzilmasi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, psixologik-pedagogik ishlarda, mohiyatan, o'quvchilarga rejali ijodiy faoliyat imkoniyatini ochadigan predmetli va metodik usullar masalasi qo'yiladi. Biroq, aksariyat

hollarda ta'lim oluvchilarga ularning ijodiy masalalarni yechish usullarini mustaqil ishlab chiqish imkoniyatini ta'minlovchi vosita sifatidagi roli ochib berilmagan, ko'rsatilgan usullarni to'g'ri bajarishning umumlashtirilgan shartlari tushuntirilmagan, shuning uchun ularni qo'llash asosan sinov va xatolar usuli bilan amalga oshirilgan. O'quvchilarning ijodiy jarayonini, ularning shaxsiy sifatlarini baholash ancha murakkab va nozik masala hisoblanadi. Ijodkorlik muammolari bilan shug'ullanuvchi olimlar inson ijodiy faoliyatini baholash mezonlarini aniqlashga harakat qilib kelgan va harakat qilmoqda: quyidagi mezonlar bunga misol bo'la oladi.

Ijodiy mustaqillik nafaqat mavjud bilimlar asosida, balki yangilarini tizimli ravishda maqsadli izlash orqali yangi yechimlarni topish qobiliyati sifatida;

o'z ijodiy qobiliyatlarini faoliyatda qo'llashga bo'lgan shakllangan, barqaror ehtiyoj;

o'zini-o'zi takomillashtirishga, ongli ravishda rivojlantirishga va ijodkorlik imkoniyatlarini shakllantirishga bo'lgan intilish va qobiliyatlar.

Mavjud ishlab chiqilgan mezonlarni ikki guruhga ajratish mumkin.

Birinchisi, har bir o'qituvchi uchun qo'llaniladigan umumiy pedagogik mezonlarni o'z ichiga oladi. Ular orasida kompetentlik, o'z bilimlarini doimiy ravishda yangilab borish qobiliyati, bolalarga mehr-muhabbat, o'quvchilarda mustaqil bilim

olish qobiliyatlarini rivojlantirish ehtiyoji, pedagogik muloqot texnikasini egallash, kuzatuvchanlik, intuitsiya va boshqalar mavjud. Bundan tashqari, faoliyatning tipologik jihatdan shartlangan individual uslubi mavjuddir. Ikkinchi guruhga jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'ziga xos ishi bilan bog'liq belgilardir. Turli mualliflar tomonidan ishlab chiqilgan mezonlarning o'tkazilgan tahlili hozirgi vaqtda ijodkorlikning namoyon bo'lishini, shakllanish darajalarini baholovchi universal mezonlar yo'q deb hisoblash imkonini beradi. Harakat faoliyatida ijodkorlikning namoyon bo'lish jarayoni shu qadar murakkab va ko'p qirrali, shu qadar individualki, mazkur faoliyatning o'ziga xosligini hisobga oluvchi adekvat mezonlarni taklif etish juda qiyin masala hisoblanadi.

Ijodda individuallik, xususiylik eng to'liq va chuqur namoyon bo'ladi. Harakat faoliyatida ijodkorlikni shakllantirish faqat individual-shaxsiy darajada bo'lishi mumkin. Ko'pgina mualliflar uning namoyon bo'lishining individual xarakteriga ishora qilgan. Ilmiy, uslubiy adabiyotlar tahlili, o'z tadqiqotlarimiz natijalari shuni tasdiqlashga imkon beradiki, harakat faoliyatida ijodkorlikni shakllantirish ikki xil ongli va ongsiz darajada amalga oshiriladi. Inson ko'pincha ongsiz ravishda ijodiy impuls paydo bo'lgandagina xotirada paydo bo'ladigan u yoki bu tafsilotlarni qayd etadi. Ijodiy impuls ijodiy jarayonning boshlanishiga psixologik o'ziga xos

boshlang'ich signal bo'lib, o'zi, pirovard natijada, hayotiy materialning oldindan to'planish jarayonini tartibga soladigan voqelikka munosabatlar tizimi bilan belgilanadi.

Ilmiy, uslubiy adabiyotlar tahlili va o'z tadqiqotlarimiz natijalari shuni ta'kidlashga imkon beradiki, harakat faoliyatida ijodkorlikni shakllantirish ikki darajada, ongli va ongsiz darajada amalga oshiriladi. Inson ko'pincha ongsiz ravishda u yoki bu detallarni qayd qiladi, ular xotirada faqat ijodiy impuls paydo bo'lganda paydo bo'ladi. Ijodiy impuls ijodiy jarayonning boshlanishiga, psixologik o'ziga xos boshlang'ich signal bo'lib, o'zi, hayotiy materialning oldindan to'planish jarayonini tartibga soluvchi voqelikka munosabatlar tizimi bilan belgilanadi.

Aytish mumkinki, ijodiy faollik subyektning harakatlari ko'pincha ongsiz holda kelajakni bashorat qilishni amalga oshiradi. Aytish mumkinki his-tuyg'ular ongsiz jarayonni tartibga soladi degan fikrni bildirar ekan, Hissiyotlar instinktiv ongsiz darajada kechadigan va voqelikni idrok etishning tanlov xususiyatiga tartibga soluvchi ta'sir ko'rsatadigan psixofizik jarayon sifatida shaxsning u yoki bu taassurotlarga, fikrlarga moyilligini keltirib chiqaradi va aynan shu ma'noda ongsizning tartibga soluvchi roli haqida gapirish mumkin. Ijod jarayonida ong va ong o'rtasidagi munosabat murakkab xarakterga ega. Aniq individning real ongi hech qachon "sof" ya'ni abstrakt emas, u har doim ko'plab o'zaro bog'liq bo'lgan ongli va

ongsiz holatlarning birligidir". Ongli darajada subyekt nima qilishi kerakligini biladi va nafaqat nima qilishni, balki buni qanday qilishni ham biladi, ya'ni faol faoliyat jarayoni anglanadi. Qandaydir mashqlarni tanlash va kombinatsiyalash ongli xarakterga ega. O'quvchilarni ijodiy jarayonga, ijodiy izlanish holatiga ongli ravishda jalb etish tasavvur, intuitsiyani faollashtiradi. Shunday qilib, agar his-tuyg'ular ongsiz darajada materialni tanlashni, "o'z vazifasini" intuitiv anglashni tartibga soluvchi ta'sir ko'rsatsa, ong darajasida tafakkur va iroda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuni ta'kidlash kerakki, ongli va ongsiz bir butun psixik tuzilmada mavjud bo'lib, dialektik jarayondir. Ongli irodaviy intilishlar, kuzatuvchanlik, ijodiy xulq-atvor ongsiz sohaga o'tishi mumkin, ya'ni kuzatish jarayoni, munosabatni amalga oshirish odatga aylanishi mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, psixik faoliyatning ongli va ongsiz elementlarining o'zaro murakkab ta'sirlashuvida ijodning ongli elementlariga ustuvorlik beriladi, bu esa voqelikni ongli o'zlashtirish sifatida ijodiy faoliyatning umumiy xarakterini belgilaydi. Ongsiz elementlar harakat faoliyatining umumiy maqsadni belgilash yo'nalishidagina ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Shunday qilib, ijodkorlikning namoyon bo'lishi ikki darajada amalga oshiriladi: hissiy holatlar yetakchi rol o'ynaydigan ongsiz darajada va tafakkur va iroda kabi psixik shakllarning namoyon bo'lishi

aniq bo'lgan ong darajasida. Shaxsning ongsiz darajadagi ijodiy pozitsiyasi his-tuyg'ular ta'sirini hisobga olgan holda teskari aloqa mexanizmlari bilan chambarchas bog'liq bo'lgan evristik dastur sifatida taqdim etiladi.

His-tuyg'ular, emotsional holatlar, xatti-harakatlar tizimini qayta qurish orqali, ular ayni paytda ongli yoki ongsizligidan qat'i nazar, diqqatning yo'nalganligini, ma'lum bir tarzda javob berishga intilishni yaratadi. Ijodiy tafakkurning ongli darajasi muayyan faoliyatga intilishda namoyon bo'ladi.

Kompleks uchun mashqlarni tanlashda individning tayyorgarlik darajasi, qandaydir harakat faoliyati yaratiladigan musiqani tinglash,

yechimni improvizatsion izlash ongli xarakterga ega. Ongli xarakter ham o'z his-tuyg'ularini, emotsiyalarini nazorat qilishda o'z o'rniga ega. Bunda ongli va ongsiz holatlar o'zaro ta'sirlashadi, ongli irodaviy intilishlar, o'rganish, kuzatuvchanlik, ijodiy xatti-harakatlar ongsiz sohaga o'tadi, ya'ni jismoniy tarbiya darslariga o'z munosabatini amalga oshirish odatga aylanadi.

Ijod jarayonida inson ma'naviy erkinlikka erishadi, konkret chegaralardan tashqariga chiqadi. Ijodiy fikrlash, bilish imkoniyatidan mahrum bo'lgan inson o'z individualligini his etish tuyg'usini yo'qotadi. Ijodiy jarayon - dunyoni bilishga ongli intilishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Стрижевский, С. В. Развитие творческих способностей учащихся в учебном процессе / С. В. Стрижевский // Преподаватель XXI век. — 2018. — № 2. — С. 45–52
2. Загвязинский В.И. Формирование индивидуального стиля деятельности и профессиональное становление будущего учителя // Психолого-педагогические проблемы подготовки специалистов в вузе. Тезисы докладов Всесоюзной научно-методической конференции. - Грозный, 2009, - С.28-30
3. Wallas, G. The Art of Thought / G. Wallas. — London : Jonathan Cape, 1926. — 320 p.
4. Пуанкаре, А. О науке / А. Пуанкаре ; под ред. Л. С. Понtryagin. — Москва : Наука, 1990. — 736 с.
5. Mustofeyevich, P. B. (2025). JISMONIY TARBIYA VOSITALARI ASOSIDA IJODIY FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISH: FALSAFIY YONDASHUV. GLOBAL TRENDS IN SCIENCE AND INNOVATION, 2(1), 180-185.
6. Mustofeyevich, P. B. (2025, December). JISMONIY TARBIYA VOSITALARI ASOSIDA O'QUVCHILARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING

NAZARIY-METODIK ASOSLARI. In WORLD CONFERENCE ON MODERN RESEARCH APPROACHES (Vol. 1, No. 1, pp. 264-272).

7. Pardayev, B. (2025). O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda jismoniy tarbiyaning falsafiy va ijtimoiy-pedagogik ahamiyati. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 3(12). <https://doi.org/10.5281/zenodo.18109851>

8. Атамухамедова, Н. М., Уташев, Х. Н., & Рахмонов, Э. Т. (2010). Таълимни ривожлантиришда инновацион технологияларнинг тутган ўрни. In Роль молодежи в развитии науки и инновационной деятельности.//Доклады научно-практической конференции (22 октября, 2010) (p. 49).

9. O'tashev, X. (2025). OLIIY TA'LIM MUASSASASIDA SPORT ISHLARINING USTUVOR VAZIFASI SIFATIDA SPORT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM JIHATLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 5(3), 487-492.

10. Maxmudjon o'g, A. Z. R. (2025). SPORTNING INSON SALOMATLIGI VA IJTIMOIIY HAYOTDAGI AHAMIYATI. TADQIQOTLAR, 76(4), 131-132.

11. Doniyor, T. (2023). Ta'lim muassasalarida ommaviy sport tadbirlarini o'tkazish algoritmi. Alfraganus, (3 (3)), 60-64.

12. Gupta, D., Iroda, K., Faridovna, I. M., Hamidova, M., Muminjon, K., Saidjonovich, M. S., & Babayeva, Z. (2026). School-Based Support and Educational Transitions: Communication and Cognition in Genetic Syndromes. In *Interdisciplinary Perspectives on Genetic Syndromes and Human Development* (pp. 27-62). IGI Global Scientific Publishing.

13. Abduraimova, N., Sharopova, N., Khujaev, M., Sapayev, V., Fattoyeva, O., & Yusufov, S. (2025). Economic development through analysis of the education and entrepreneurship impacts. *Economic Annals-XXI/Ekonomičnij Časopis-XXI*, 214(3/4), 84.

14. Xasan, O. T. (2024). WAYS TO SOLUTION THE PROBLEM OF PHYSICAL INACTIVITY IN SCHOOLCHILDREN BY IMPLEMENTING A SYSTEM OF MASS SPORTS. Alfraganus, (5 (10)), 22-26.